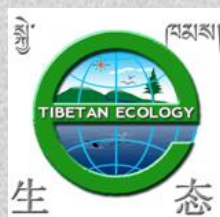

བོད་ཀྱི་ཁོར་ཕུག་ལ་ཐེབས་མུས་ ཀྱི་ཉམས་ཉེས་འགའ་སྟེང་བ།

དགོན་མཚོག་ཚེ་རིང་།

༢༠༡༥ལོ་ཟླ་༥་ཚེས་༥ ལ་བོད་ཡུལ་སྤྱི་ཁམས་ཐེབས་ཅུ་ཚོགས་པས་སྒྲུབ།

༄༅།བོད་ཀྱི་ཁོར་ཕུག་ལ་ཐེབས་སྤྲས་ཀྱི་ཉམས་ཉེས་འགའ་སྐོར་བ།

ཐོག་མའི་སྐད་ཆ།

ཤར་དོ་རྗེ་གདན་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་ན།
གནས་སུར་རྒྱལ་བོད་ཅེས་བྱ་བ་ཡོད།
རི་མཐོན་བོ་གནམ་གྱི་ཀ་བ་ཡོད།
མཚོ་དམའ་མོ་གཡུ་ཡི་མརྒྱལ་ཡོད།

གངས་དཀར་བོ་ཤེལ་གྱི་མཚོད་རྟེན་ཡོད།
སྤང་སེར་བོ་གསེར་གྱི་རྩུན་བོ་ཡོད།
དྲི་ཞིམ་བོ་སྐྱན་གྱི་བདུག་སྟོན་ཡོད།
རྩོན་བགྲ་བ་གསེར་གྱི་མེ་ཉོག་ཡོད།

དབྱར་བགྲ་བ་གཡུ་ཡི་མེ་ཉོག་ཡོད།
ཀྱེ་གངས་རིའི་མགོན་བོ་སྤུན་རས་གཟིགས།
གནས་དེ་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཞིང་ཁམས་ཡོད།
ཞིང་དེ་ན་ཁྱོད་ཀྱི་གདུལ་བྱ་ཡོད།

ཅེས་པ་ལྟར་བོད་ཀྱི་ཁོར་ཕུག་ནི་གནམ་གདོད་མ་ཞིག་ནས་བཟུང་ས་བབ་དང་རང་བྱུང་གི་ཐོན་སྐྱེས་ཆེས་ལེགས་པའི་ཞིང་
ཁམས་ཤིག་ཡིན་ཏེ། གནམ་བོའི་བཟུན་བཅོས་དང་ཚོས་འབྱུང་། རྣམ་ཐར་དང་ལོ་རྒྱུས་སོགས་སྤྱི་འགའ་གསལ་པས་དཔེ་ལྟར་
བསྟོད་ཀྱི་ལས་བྱ་དགོས་དོགས་མེད།

དེ་ལས་དང་སྐབས་འཛུལ་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་བོད་ལ་འཕྲད་བཞིན་པའི་གནད་དོན་གཙོ་བོ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་ལྟར་ལག་
ཐེབས་པའི་ཉེས་ལེན་གྱིས་མདོ་དབྱས་མཐོ་སྐང་གི་གནམ་གཤེད་རྒྱན་ལྡན་མིན་པའི་གྲོང་རྒྱུན་དག་རང་ལྷན་ཅི་ཕྱོགས་གྱིས་དོ་
སྟོད་འཇུག་ཚང་ཞིག་ཡོང་བར་འབད་ཡོད་མོད། ཡིན་ནའང་བོད་ཡིག་གཅིག་པོའི་ནང་དུ་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ཉུང་བ་དང་།
ཡོད་པ་དེ་དག་ལས་བོད་ནང་ལོགས་ནས་བྲིས་པ་དག་རྒྱ་ནག་ལ་འཛུལ་ཏེ་ཁ་གསལ་གྱིས་འབྲི་མ་པོད་པས་འཇུག་ཚང་མིན་
པ། བྲིས་དཔར་གྱི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་དག་ལས་མང་ཤོས་ཤིག་ཉེ་བའི་ཆར་མིན་པར་རྗེས་གྲས་ཏེ་ལོ་ངོ་བཅུ་དང་དེ་ལས་
ཀྱང་འགོར་བའི་གནས་ཚུལ་གྱི་རིགས་ཡིན་པ་སོགས་མདོར་བསྟུན་ཏེ་བཤད་ན་ཐོག་མའི་བསམ་སྟོན་དོན་གྱི་གྲིབ་ཀྱི་ནང་
བཞིན་གྱི་ལེགས་བོ་ཞིག་བྲིས་བྱུང་མེད།

གཞན་བོད་ནང་གི་བོད་མི་མང་པོ་ཞིག་ལ་རང་ངོས་སྐད་ཆ་དྲིས་པ་དང་དེ་བཞིན་དུ་ཁོ་ཚོས་ཀྱང་ས་གནས་ས་ཐོག་ལ་
བརྟུགས་པའི་གཏེར་ཁ་བརྟུག་ཡུལ་གྱི་འདྲ་པར་དང་། དེ་མ་ཡིན་པའི་ས་གནས་གཞན་དུ་གཏོར་སྐྱོན་བྱེད་བཞིན་པའི་འདྲ་
པར་དང་གནས་ཚུལ་སོགས་གང་འཚམས་ལག་སོན་བྱུང་སོང་ལ། དེ་ལྟར་པན་ལུས་ཀྱང་ཚེན་པོ་ཐོགས་སོང་། དེ་དག་གནས་
སྐབས་རིང་བཞག་སྟེ་མ་འོངས་པར་རང་ངོས་དེ་བཞིན་དུ་བརྟུགས་པའམ་མཁོ་སྤོང་བྱེད་ཅིས་ཡོད་པས་འདིར་མ་སྤྲོད་སོ།

རང་བྱུང་གི་ཁོར་ཕྱག་དང་མིའི་ངལ་རྒྱུ་ལས་ཀྱི་འདྲ་པར་ཁོར་ཕྱག་གང་ཡིན་ཅུང་དེའི་ཚོ་སྟོག་གི་རྒྱ་བ་ཡུན་ག་ཚམ་ཞིག་ལ་
གནས་མིན་དང་དུས་ག་ཚམ་ཞིག་ལ་རྟོགས་མིན་བརྒྱ་ཆའི་བདུན་ཅུང་ཚོ་སྟེ་མིའི་ལག་དུ་ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ནའང་འགྲོ་བ་
མིས་ཁོར་ཕྱག་ལ་གཅེས་སྤྲོས་དང་ཐུགས་སྤྲོད་དེ་ཚམ་གནང་མེད། རྒྱ་མཚན་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་དང་སྐབས་འཛམ་གླིང་གི་རྒྱལ་
ཁབ་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཆར་རྒྱ་གཏན་འཁེལ་མེད་པ་དང་། རི་ལྷལ་གྱིས་མཚོན་པའི་རང་བྱུང་གི་ཁོར་ཕྱག་ལ་ས་བརྟུག་ཉམས་
པའི་རྟོགས་མཚན་ཇི་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།

ཡིན་ནའང་། བོད་ནི་རྩེ་རྩེ་གནའ་ལྗང་མོའི་དུས་ནས་རང་གི་ཁོར་ཕྱག་ལ་སྤྱང་སྐྱོབ་བྱེད་མཁན་གྱི་གསལ་ཡིན་པ་དང་། སྤྱང་
སྐྱོབ་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ཡང་སྣ་མང་བེད་སྤོང་བྱེད་མཁན་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན། རི་ལྷལ་བརྟུག་ཚོ་གཞི་བདག་ཁོས་པ་དང་། རྒྱ་
རིགས་ལ་འབག་བཅོག་བཅོས་ཚོ་སྤྱོད་བཅོན་འཇུག་པ་སོགས་བདེན་མིན་གང་ལྟར་རང་བྱུང་གི་ཁོར་ཕྱག་ལ་ལག་འཛིག་ཤོད་
མཁན་ཏེ་ལམ་མེད་ཅེས་ཀྱང་ཚོགས་དེར་བརྟེན་བོད་མི་ཚོས་རང་ས་རང་ཡུལ་ལ་སྤྱང་སྐྱོབ་དང་དང་བདག་འཛིན་དོ་དམ་
ལེགས་པོ་བྱས་པའི་བཀའ་དྲིན་གྱིས་འཛམ་གླིང་དུ་དཀོན་པའི་རི་དྲགས་དང་སྤྱོད་དོས། གཏེར་ཁ་དང་ནགས་ཚལ། ཐང་
སྤོངས་དང་རྒྱ་བོ་སོགས་ཀྱི་པ་ཡུལ་དུ་གྱུར་པ་རེད། གཞན་རྒྱལ་དབང་ལྗང་བའི་སྐབས་སུ་འདྲ་བོད་དུ་རི་རྒྱ་སྤྱང་རྒྱ་བཟམས་
པའི་བཀའ་རྩ་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ་རྒྱ་ནག་གིས་བོད་ལ་བཅོན་འཇུག་མ་བྱས་པའི་ཡར་སྤོང་བར་དུ་གོང་གི་རྩ་ཚོག་དེ་ལས་
བརྒྱལ་མེད་པ་འདྲ་སྟེ། རྒྱལ་དབང་བརྟུག་སྤྱོད་པའི་སྐབས་སུ་རྒྱལ་དུ་མངགས་པའི་ཆེད་ལས་པ་དག་གི་ཁོད་ཀྱི་གཏེར་ཁ་
བརྟུག་པར་ཆེད་ལས་བྱས་སྤོང་མཁན་དེས་རང་གི་ཆེད་ལས་བཞག་སྟེ་རྒྱ་བརྒྱུད་བའི་ལས་ཀ་བྱས་པ་དེས་ཀྱང་བོད་མི་དང་
ཁོར་ཕྱག་བར་གྱི་འདྲང་བཅེ་དེ་གཞན་དང་མི་མཚུངས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་རྟོགས་ལུས།

རིམ་བཞིན་རྒྱ་ནག་གི་བཀོད་པ་དང་མི་མང་གི་དཀའ་ངལ་བར་ནས་བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་ལ་སྤོང་སྐྱོབ་ཤོད་དཀའ་བའི་
གནད་སྐྱོན་སོགས་ཡོད་པ་དང་། དེ་དང་འབྲེལ་ནས་གཏེར་ཁ་འཇུག་པ་དང་ནགས་ཚལ་གཅོད་པ། རྒྱ་ཐང་བརྟུག་པ་དང་གཙང་
པོ་འགོག་པ། རྩ་ཆའི་རི་དྲགས་རྩོད་པ་སོགས་ལས་ང་ཚོ་འགྲོ་བ་སེམས་ཅན་ཆང་མར་གཅིག་མཐུན་གྱི་དཀའ་ངལ་རབ་འབྱིང་
མཐའ་གསུམ་ཡོང་གི་ཡོད་པ་རེད། དེར་བརྟེན་ང་ཚོ་ཐུན་མོང་གིས་སའི་གོ་ལའི་ཚོ་སྟོག་ལ་གཅེས་སྤྲོས་དང་རང་གི་བྱ་རབས་
ཚ་རྒྱུད་ལ་སྤོང་གནས་ཤིག་ཡོད་ཐབས་ལ་ད་ལྟ་སྟེ་དེ་རིང་ནས་འགོ་རྩོད་དགོས། ཁོར་ཕྱག་སྤོང་བ་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་བྱ་རབས་ཚ་རྒྱུད་
ལ་ཁྱིམ་གཞི་དོན་མོ་ཞིག་བསྐྱུན་པ་ཡིན་ལ། རི་རྒྱ་ནགས་གསུམ་སྤོང་བ་ནི་ཁྱོད་ཀྱིས་འགྲོ་བ་རིགས་དུག་ལ་དགའ་བདེ་ལོངས་
སྤོང་གྱི་འཛིག་རྟོག་གསར་བ་ཞིག་སྐྱུན་པ་དང་ཤིན་ཏུ་མཚུངས་སོ། །

བརྒྱན་གཤེར་ནི་ཁོར་ཕུག་དང་སྐྱེ་དངོས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་ཏེ། བརྒྱན་གཤེར་ལ་དབྱུར་དུས་ཚར་ཚུ་
མོད་དུས་འཛིབ་པ་དང་། དགུན་དུས་ཚར་ཚུ་དཔེན་དུས་སྐྱོད་གཏོང་བྱེད་པའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རུས་པ་ཁྱད་འཕགས་
ཅན་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། དེར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་བརྒྱན་གཤེར་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་ཁག་ཏུ་རྒྱུང་ཁམས་ཀྱི་སྐྱེ་ལྗན་ནག་རྩིས་
(carbon)འབོར་ཆེན་ས་འོག་ཏུ་སིམ་ཉར་བྱེད་པའི་རུས་པ་ཡོད་རབས་འདུག མཚོ་བྱང་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་ས་མཐོའི་
གཤེར་སས་ཀྱང་ལོ་རྟོག་སོགས་སྐྱེ་འཚར་གྱི་ནམ་དུས་ལྗང་སྐྱོན་འབར་རྒྱུ་(carbon dioxide) mg/m 37.7ཙམ་སིམ་
ཉར་བྱེད་གྱི་ཡོད། སྐྱེ་འཚར་མེད་པའི་ནམ་དུས་ལྗང་སྐྱོན་འབར་རྒྱུ་[g]4.5ཙམ་སྐྱོད་གཏོང་བྱེད་གྱི་ཡོད་པ་
རེད།

མཚམས་འདིར་ང་ཚོས་ངེས་པར་དུ་ཡིད་གཟབ་བྱེད་དགོས་པ་དེ་ནི་གཤེར་སས་ལྗང་སྐྱོན་འབར་རྒྱུ་སིམ་ཉར་བྱེད་དུས་
ཉུང་ཙམ་དང་སྐྱོད་གཏོང་བྱེད་དུས་མང་ཙམ་བྱེད་པའི་གནད་འགག་འདི་ངེས་པར་དུ་ཤེས་ཐབས་བྱས་ཏེ་སྐྱོད་སྐྱོང་ཚགས་
ཚུངས་བྱ་དགོས། རྒྱ་ནག་གི་མཚོ་དང་མཚོའུ་ཁག་དང་། གཙང་ཚུའི་ཉེ་འགྲམ་གྱི་བརྒྱན་གཤེར་ཆེ་བའི་འདམ་ཐང་མ་བརྩིས་པའི་
རང་བྱུང་གཤེར་ས་བརྒྱ་ཆ 47 ལྷག་བོད་ཀྱི་ས་ཚར་ཡོད་པ་བཤད་འདུག།

བོད་ཀྱི་ས་བབ་ཀྱི་དབང་གིས་རྩ་དང་རྩེ་ཤིང་གི་རིགས་གང་ཡིན་ཅུང་སྐྱེ་འཚར་དལ་བ་དང་། དེ་དག་གཏོར་སྐྱོན་ཐེབས་སྐྱབ་
སོགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་རྩ་ཐང་ལ་བདག་ཉར་ཚགས་ཚུངས་བྱ་དགོས་ཡོད་མོད། ཡིན་ནའང་། བོད་ཁུལ་གྱི་ས་ཆ་མང་པོ་ཞིག་ཏུ་ས་
ཚོད་བསྐོག་པ་དང་བྱེ་ཐང་དུ་འགྱུར་བཞིན་པའི་གནད་དོན་ཉ་ཅང་ཚབས་ཆེན་ཡིན་ཏེ། མཚོ་སྐོན་གྱི་ས་ཚོད་བསྐོགས་པ་འབྱོར་
བསྐོགས་ན་ཕལ་ཆེར་མུའུ་[1 ཁློང་=666.7 m²ཁློང་] 700 ཡན་ལ་བསྐོགས་པ་དང་དེའི་ནང་གི་མང་ཆེ་བ་རྩ་ས་གཤིན་པོ་
བསྐོགས་པ་དང་། རྩ་ཐང་འདུད་འཐེན་འཁོར་ལོས་བསྐོགས་ནས་མོ་ཞིང་བྱས་ཏེ་གོ་ནས་སྐྱོན་གསུམ་བཏབ་ཅུང་རྩ་རྩོད་ལས་
ལོ་རྟོག་སྐྱེས་མེད་པ་དང་། དེ་ཅུ་སྐྱེས་པའི་རྩ་རྩོད་ལ་རྩ་བཅུད་མེད་པས་ལྷགས་ཟོག་གིས་མི་བའི་གནས་ཚུལ་འདུག།

གོང་གི་གནས་ཚུལ་དག་ལས་ཀྱང་ཡ་ང་ཞིང་ཡ་མཚན་པའི་གནས་ཚུལ་ངེས་པར་དུ་ཤེས་དགོས་ཤིང་དོན་དམ་གྱིས་སྤང་
དགོས་པ་ནི། 7745 ལོར་མཚོ་མཐོང་ཁུལ་(མཚོ་སྐོན་བོ)གྱི་བྱེ་ཐང་གི་རྒྱ་ཁྲིན་གྱི་སྤེལ་གྱི་བཞེས་[km²]4527.7 ཡིན་པ་
དང་། ད་རྩ་སྤེལ་བཞེས་པ་ 700 བསྐོགས་འདུག སྤེལ་གྱི་ལོ 7745 ལོར་སྤང་སྐྱོབ་ཁུལ་དུ་བྱེ་སྤང་ཕལ་ཆེར་མེད་ཅེས་བཤད་ཚོག་
མོད། ད་སྤངས་རྒྱ་ཁྲིན་ལ་མུའུ་700 ཡོད་པའི་འགྲུལ་སྐྱོད་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་བྱེ་སྤང་ཞིག་ཆགས་པ་ཡོད་པ་དེ་དང་། དེ་བཞིན་
དུ་ཀམ་ཀུན་ཁུལ་གྱི་རྩེ་མ་ཡིག་<<སྤེལ་བྱ་མོ་སྤུན་བདུན་གྱི་སྤེལ་སྐོག་སྤུན་སྤུན>>ཞེས་པར་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་བྱེ་སར་འགྱུར་ཚད་དེ་ས་ཆ་
སྤེལ་བརྒྱ་ཆའི་18ཙམ་བེད་གྱི་ཡོད་པ་དང་། ཐང་རྩོད་ཅན་གྱི་ས་ཆ་དེ་ས་ཆ་སྤེལ་བརྒྱ་ཆའི་26བེད་ཡོད་པས། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་
ཤིན་ཅང་། རང་སོག་ལུང་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་ས་ཆ་བྱེ་ཐང་ཅན་དུ་འགྱུར་ཚད་ཨང་གསུམ་པར་བསྐོགས་ཡོད་ཚད་བཤད་
འདུག འདི་དང་འདི་ལྷ་བུའི་གཞོན་ཚབས་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་གསར་འགྱུར་རིགས་ང་ཚོའི་མིག་གི་མདུན་དང་རྩ་བའི་ནང་
དུ་རྩ་རྩོད་སྐྱོགས་ཀྱང་གོང་རིམ་ནས་ཁ་ནས་བཤད་དེ་ལག་པ་ཅུམ་དུ་བཅུག་པའི་གནད་དོན་ལྷག་ཡོད་པ་ངེས་པར་དུ་ཤེས་

⁴ བོད་མཐོ་སྤང་ཐོག་གི་གནས་ཚུལ་འགྱུར་ཐོག་གི་ལྷགས་རྒྱུན། འཛིགས་མེད་སྐོན་པོ་དང་བརྒྱན་འཛིན་འབར་པོས་བརྒྱུར་བྱི་བྱི་ལོར་ཕུག་ལྷེ་ཚན་ནས་པར་འགྲེམས་ལུག། 2072

⁵ Ding, W.X, and Cai, Z.C 2007. methane emission form natural wetlands in China: Summary of years 1995-2004 studies. pedosphere

སྐྱེ་འཚར་ཁོར་ཕུག་སྐྱོད་བྱེད་པའི་སྐོར་གྱི་ཤེས་བྱ། དཔལ་རིས་པ་བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་། ཀན་སུའི་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 2070 P.56

⁶ ཚོ་ལྷོག་དང་སྐྱེ་འཚར། མཚོ་སྐོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། རྒྱུང་ཆར་རྩོམ་སྐོག་ཁང་གིས་བསྐྱོགས། ལྷོ་ལོ། 2002

⁸ ཚོ་ལྷོག་དང་སྐྱེ་འཚར། མཚོ་སྐོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། རྒྱུང་ཆར་རྩོམ་སྐོག་ཁང་གིས་བསྐྱོགས། ལྷོ་ལོ། 2002

དགོས་མོད། ཡིན་ནའང་བོད་མི་ཚོར་རང་གི་ཁོར་ཕུག་ལ་སྲུང་སྐྱོབ་གི་བདག་དབང་མེད་པ་འདིས་སའི་གོ་ལའི་ཕྱོགས་དོན་
ཤིག་ཟད་ཀྱིན་པ་སྲུང་བཤད། ཡིན་ནའང་རང་ལྷན་ཡོད་དགུས་བོད་ཀྱི་རི་ཚུ་ནགས་གསུམ་དང་། བོད་ཀྱི་རྟ་རྒྱུ་ལྷག་གསུམ།
དེ་བཞིན་དུ་རི་དྲགས་དང་སྐྱེ་དངོས་ཚང་མར་སྟ་སྟངས་གཅིག་གིས་སྲུང་སྐྱོབ་དང་དོ་དམ་ཚགས་ཚུད་དམ་པོ་བྱེད་དགོས།

གཞུང་འབྲེལ་གྱི་དོན་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཡོད་མེད་གང་ལྟར་ཡང་། རང་རང་དོན་ནས་འགྲོད་པ་མེད་པ་ཞིག་བྱེད་རྒྱ་གཞི་ཆེན་
ནང་གི་འགའ་མཚན་ཡིན་པས་བོད་མི་ས་ཡ་དུག་པོས་དེ་ལྷགས་ཀྱིས་ཐུགས་ཁུར་གནང་དགོས་པ་དང་། དེ་ལྷགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་
སྐྱེ་ཁམས་ལ་གཏོར་ཞིག་མ་ཐེབས་པར་དོ་སྣང་བྱ་དགོས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རང་གི་བྱིམ་མི་དང་སྡེ་མི་སོགས་ལའང་ཁོར་
ཕུག་གི་དགོ་ཕན་དང་ལུས་པ་སོགས་དོ་སྣང་པའི་འགན་རང་ལེན་དགོས་སོ།

གཉིས་པ། མི་སེར་རྒྱུད་སྤྱེལ་དང་གྲོང་ཁྱིམ་འཛུགས་སྐྱོབ།

རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་དང་མི་རིགས་ཤིག་ཅེ་མེད་དུ་གཏོང་དགོས་ཚེ་ཐོག་མའི་ལག་པ་བསྐྱང་སྤངས་ནི་མི་སེར་རྒྱུད་སྤྱེལ་དང་མི་
རིགས་དེའི་མི་མང་དམངས་ཚོགས་ལ་མགོ་སྐྱོར་བྱེད་པའི་སྐྱོར་གྲོང་ཁྱིམ་འཛུགས་སྐྱོབ་ཡིན་པ་རེད། དེ་བཞིན་དུ་བོད་དུ་མི་སེར་
སྤྱེལ་བའི་སྲིད་ཇུས་ཐོག་མར་འཛུགས་སྐྱོབ་མའི་ཚུལ་ཡིན་པ་དང་། ཁོས་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༩ ལོར་བོད་རང་སྐྱོང་རྒྱུད་སྤྱེལ་བའི་
ས་ཁུལ་དུ་མི་འབོར་ལྔ་ལྗེས་ལྷན་དགོས་པའི་གྲོས་འགོ་བཏོན་པ་རེད། དེ་དང་བསྟུན་ཏེ་བོད་དུ་ཆེ་ས་ནས་ལམ་བཟོ་བ་དང་
ཤིང་བཟོ་བ། ཚུང་ས་ནས་སྤྱོད་བཟོ་བ་དང་འཚོམ་བཟོ་བ་སོགས་ལ་ཁ་གཡམ་ཏེ་མི་འབོར་ས་ཡ་མང་པོ་གནས་སྡོད་བྱས་ཡོད། མི་
འབོར་གནས་སྡོད་སྤྱི་ཚུལ་གྱི་རྒྱུ་རྐྱེན་ཡིན་ཏེ། དུས་གཙང་དང་མདོ་སྨོད་ཀྱི་སྤྱེལ་ཁག་ཅིག་ལ།
སྤྱི་ལོ་ས་ཁུལ་དུག་དང་། རྒྱུ་ལྷག་བཟུང་བྱེད་པའི་གཉིས་དབྱེ་སྤྱོད་བོད་རང་སྐྱོང་རྒྱུད་སྤྱེལ་ཞེས་བཏགས་པ་དང་། མདོ་སྨོད་ཀྱི་
ལྷུ་སྤྱེ་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་པོ་ཐོག་ལ་ཁམས་སྤྱོད་བྱེད་པའི་ཚུལ་ལྟར་བྱེད་དང་། རང་སྐྱོང་སྤྱེལ་དུག་རྒྱུ་ལྷག་རྒྱུ་
འདྲེ་སྤྱོད་མཚོ་སྤོང་ཞིང་ཞིང་ཞེས་བཏགས། དེ་བཞིན་རྒྱ་ནག་གི་འཛུགས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཨ་མདོའི་རྒྱུད་སྤྱེལ་བཟུང་གསུམ་
དང་། ཁམས་ཀྱི་རྒྱུད་སྤྱེལ་བཟུང་གསུམ་བཟུང་ཡོད་པ་དང་། ཀན་སུའི་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁོངས་སུ་ཨ་མདོའི་རྒྱུད་སྤྱེལ་བཟུང་དང་།
ལྷན་ནན་ཞིང་ཆེན་ཁོངས་སུ་ཁམས་ཀྱི་རྒྱུད་སྤྱེལ་གསུམ་བཟུང་བའི་གྱིས། རང་སྐྱོང་སྤྱེལ་དང་རང་སྐྱོང་རྒྱུད་སྤྱེལ་གྱི་མིང་བཏགས་
ཡོད་པ་མ་ཟད། དེ་དང་བོད་རྒྱུད་མཚམས་ཀྱི་ལྷུ་སྤྱེ་མང་དག་ཅིག་ཐད་ཀར་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱུད་སྤྱེལ་ལ་ཤས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཟླ་སྤྱེལ་
བྱེད་ཡོད་པ་ རྟེན་མེད་མེད་ཀྱི་མཚོ་བ་གཅིགས་སྤངས་ཤིག་ཅི་ལ་མིན།

རྒྱ་ནག་བོད་ལ་མ་སྤྱོད་པའི་ལོ་དུ་བོད་དུ་རྒྱ་མི་རིགས་གཅིག་གྱུར་མེད་པའང་མིན་ཏེ། ཚོང་ལས་ཅག་ཅིག་དང་ཕུགས་ལས་
ཐོན་རྒྱུ་མར་རྒྱུད་དང་བལ་ཚིང་ལ་བཏོན་ནས་འཚོ་བ་སྤྱེལ་མཁན་དང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱུད་སྤྱེལ་བྱེད་པའི་སོགས་ཀྱི་ལོ་
བསྐྱོར་རྒྱ་ནག་པ་ཆེན་འབུམ་ལས་མས་ཤིག་ཡོད་རབས་འདྲེན་མོད། བོད་ཀྱི་ས་གནས་དཔོན་རིགས་དང་ཞིང་བདག་ལ་རྒྱབ་

⁹ རྒྱ་ནག་དུས་དམར་པའི་ཚོགས་པའི་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐྱོར་གྱི་མཚུངས་སྟོན། ༡༩༥༩

¹⁰ བོད་ཀྱི་རང་སྐྱོང་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་གནས་བབ་ལ་ཐོག་མར་དབྱེད་པ་གཟུར་གནས་དབྱེས་པའི་འབེལ་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྐྱོང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། 1995 P.5-6ཨ་
ལགས་འཛུགས་མེད་ཀྱི་ཟིན་བྲིས།

བོད་རང་སྐྱོད་སྐྱོད་ས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཐང་ཀར་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པའི་ལས་བྱེད་དང་གཏེར་ཁེ་ལས་ལག་རྒྱུ་མི་སྣ། དེ་དག་གི་
ནང་མི་སོགས་བདུན་འབྲུམ་ནས་བརྒྱུད་འབྲུམ་བར་དང་། རྒྱ་ནག་པའི་ཚོང་ལས་མི་སྣ་སུམ་འབྲུམ་སྟེག་དམག་མི་དང་དམག་
མིའི་ནང་མི། དམག་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པའི་བཟོ་གྲུ་དང་ཞིང་ར་སོགས་ཀྱི་ལས་བཟོ་བ་བཞི་འབྲུམ་ནས་བཞི་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་
བཅས་ཁྱོད་བསྐྱོམས་རྒྱ་རིགས་ས་ཡ་གཅིག་དང་བཞི་འབྲུམ་ནས་ས་ཡ་གཅིག་དང་ལྔ་འབྲུམ་བར་ཡོད་པའི་¹⁸ བསྐྱོམས་རྒྱུ་
བཀོད་པ་འདི་ལས་ཀྱང་ང་ཚོ་སྟེ་བོད་མི་ཞིག་གི་ངོས་ནས་ཉེ་ལས་མོད། ཡིན་ནའང་། 1990 ལོའི་རྒྱ་གཞུང་གི་ཐེངས་བཞི་པའི་
མི་འབོར་ཡོངས་ཁྱབ་ཞིབ་བཤེར་ཟེར་བའི་སྟེན་རྒྱུ་གྲངས་འབོར་དུ་བཀོད་པའི་རྒྱ་ནག་པ་ས་ཡ་གསུམ་སྟེག་དང་། དེའི་ནང་
དུ་མ་རྒྱུད་པའི་བཅོམ་རའི་བཟོ་གྲུ་དང་ཞིང་ར་སོགས་ཀྱི་ལས་བཟོ་བ་སུམ་འབྲུམ་དང་། དམག་མི་དང་དམག་ཁོངས་ཀྱི་ལས་
རིགས་གཞན་པའི་བཟོ་བ། དེ་དག་གི་ནང་མི་སོགས་བཞི་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་ཡས་མས། དེ་བཞིན་དུ་“བྱེས་འགྲུལ་མི་འབོར”ཟེར་བ་
ཉེས་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་ནས་སུམ་འབྲུམ་བར་ཡོད་པ་བཅས་བསྐྱོམས་ན། རྒྱ་རིགས་ས་ཡ་བཞི་སྟེག་དང་། རྒྱ་ནག་གི་ཞིང་ཆེན་གསུམ་
དང་ཟླ་སྟེལ་བཏང་སྟེ། རང་སྐྱོད་ཁུལ་དང་རང་སྐྱོད་རྫོང་གི་མིང་བཏགས་པའི་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ཁག་དུ་རྒྱ་ནག་གནས་སྐོས་པ་ས་
ཡ་གཉིས་སྟེག་བཅས་བསྐྱོམས་ན། ས་ཡ་བདུན་དང་ལྔ་འབྲུམ་(བོད་ཀྱི་མཐའ་མཚམས་ཀྱི་ཡུལ་སྡེ་དག་དུ་གནས་པའི་རྒྱ་རིགས་
ཀྱི་གྲངས་འབོར་ཐེ་མེད།)བཞུགས་ཡོད།¹⁹

གོང་གི་སྟེན་རྒྱུ་གྲངས་འདི་མ་ཡིན་པའི་བོད་ཡུལ་ཀྱི་རྒྱ་མིའི་མི་འབོར་ལ་སྟེན་ལྡངས་ཤིག་ཀྱང་ཡོད་དེ། 1992ལོར་བོད་དུ་
ཕྱིན་པའི་ཕྱི་རྒྱལ་ཡུལ་སྐོར་བ་ཞིག་གིས་ཞིབ་འཇུག་གི་གྲངས་ཐོ་འདི་ལྟར་བཀོད་འདུག་སྟེ། ལྷ་སའི་བར་སྐོར་མ་བཅེས་པའི་
གྲང་ལམ་ཁག་དུ་ཚོང་ཁང་དང་། ཟ་ཁང་སོགས་གྲངས་122222ཡོད་པ་ལས་བོད་མི་རང་གིས་གཉེར་བཞིན་པ་གྲངས་སུམ་
བརྒྱ་ཅམ་ལས་མེད་པ་དང་། ཁམས་ཚ་བ་དཔའ་ཤོད་དུ་རྒྱ་མིས་གཉེར་བཞིན་པའི་ཚོང་ཁང་དང་ཟ་ཁང་གྲངས་133333ཡོད་པ་
དང་། བོད་མིས་གཉེར་བའི་གྲངས་144444ཡོད་པ་རེད།

དེ་བཞིན་དུ་²⁰ ཆབ་མདོར་རྒྱ་མིས་གཉེར་བཞིན་པའི་ཚོང་ཁང་དང་ཟ་ཁང་155555ཡོད་པ་དང་། བོད་མིས་གཉེར་བཞིན་པ་
166666མེད་པས་ཀྱང་ང་ཚོར་གསལ་གསལ་ཐིང་ཐིང་གིས་རྒྱ་མིའི་གྲངས་འབོར་རགས་རིམ་ཞིག་བསྟན་འདུག་པ་དང་།
གོར་མོ་སྟེན་ལྟར་མཚོན་ན། སྟོན་མ་བོད་རིགས་འབོག་པ་བརྒྱ་ཕྱག་ལ་ཤས་ལས་མེད་པའི་ལུང་སྟོང་ཞིག་ཡིན་ཅུང་། ད་ལྟར་རྒྱ་
རིགས་ཀྱིས་ཁོངས་པའི་ཨ་མདོའི་གོང་ཁྲུང་ཆེ་ཤོས་གཉིས་པ་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་1994ལོར་གོར་མོའི་མི་འབོར་
144000ཡོད་པའི་ནང་གི་བོད་རིགས་36000ལས་མེད་པ་དེ་ནི་བརྒྱ་ཆ་བཞི་ཚོག་བཞི་རེད།²¹ ཉེ་སྟོན་ངས་དུ་ཐོག་དུ་གོར་
མོ་(格尔木)ཞེས་འཚོལ་ཞིབ་བྱས་དུས་ཁྱོད་བསྐྱོམས་མི་འབོར་ཁྲི་སུམ་ཅུ་རེད་འདུག དེ་ལྟར་ཡིན་དུས་སྤྱི་ལོ་1994ལས་
2073བར་དུ་མི་འབོར་གྲངས་2774000འཕར་འདུག

དེ་ལྟར་རྒྱ་མི་མང་པོ་བོད་དུ་གནས་སྐོར་བྱེད་དུ་བརྟུག་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཕྱོགས་འབོར་དུ་སྡོང་འཇགས་ཀྱིས་འཚོ་བ་
རོལ་བཞིན་པའི་བོད་མི་ཚོ་ཚུན་གསོ་ཁང་ལ་ག་སྟེག་བྱས་པ་མིན་འགོ་སྟེན་པའི་དོ་ཁང་ལས་ཏེ་“འགོ་སོང་བྱེད་བཅག་བྱེད་

¹⁸ བོད་ཀྱི་རང་སྐྱོད་སྐྱོད་ས་སུ་གནས་བབ་ལ་ཐོག་མར་དབྱེད་པ་གཟུར་གནས་དབྱེས་པའི་འབེལ་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྐྱོང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། 1995 P.7 ཨ་
ལགས་འཛིགས་མེད་ཀྱི་ཟེན་བྲིས།
¹⁹ བོད་ཀྱི་རང་སྐྱོད་སྐྱོད་ས་སུ་གནས་བབ་ལ་ཐོག་མར་དབྱེད་པ་གཟུར་གནས་དབྱེས་པའི་འབེལ་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྐྱོང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། 1995 P.7 ཨ་ལགས་
འཛིགས་མེད་ཀྱི་ཟེན་བྲིས།
²⁰ བོད་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་རྒྱ་དམར་གྱི་སྲིད་ཅུས་དང་བྱ་ཐབས། བོད་གཞུང་དྲིལ་བསྟེན་ལས་ཁུངས་ནས་དཔར་བསྟར་འགྲེམས་སྟེལ་ཞུས། དཔར་ཐེངས་གཉིས་པ། 2002 P.141
²¹ བོད་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་རྒྱ་དམར་གྱི་སྲིད་ཅུས་དང་བྱ་ཐབས། 2002 བོད་གཞུང་ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས་ནས་དཔར་བསྟར་འགྲེམས་སྟེལ་ཞུས། p.215

པའང་རེ་གཉིས་ཡོད་དེ་རྩ་འཇུག་པའི་ལས་རིམ་དན་པ་ཞིག་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་མི་འདུས་སྡོད་མང་སའི་ས་ཁུལ་
ལག་དྲུ་ཁང་བརྟེན་མཐོན་པོ་དང་གྲ་དག་པོ་བརྒྱབ་སྟེ་རྒྱ་མི་རང་གིས་བཟུང་ནས་ཚོང་ལས་ལ་དམིགས་ཏེ་ཟ་ཁང་དང་ཚོང་
ཁང་བཟུང་ཡོད་པ་དང་། དེ་མ་ཡིན་པའི་གཞང་ཁང་སོགས་བརྟེན་ཏེ་བོད་ཀྱི་མི་རབས་གསལ་བ་ཚོར་ལམ་སྟོན་མི་ལེགས་པ་
དང་ཀུན་སྨོན་མི་ལེགས་པ་བཞག་དང་འཇོག་གི་ཡོད་ནི་བཟོད་པར་མི་ལུས་པ་ཞིག་རེད་ཨང་།

གསུམ་པ། གཏེར་ཁ་སློབ་འདོན་དང་རི་ལྷུ་དོན་རྒྱུན།

གཏེར་ཁ་ནི་སློབ་ལྟར་བཟོས་བ་དང་རང་བྱུང་གིས་འབབ་པ་ཞིག་མིན་པར་མིའི་དལ་སྤྱོད་དང་ཚན་རིག་གི་རྩིས་སྤྲོད་
སོགས་ཀྱིས་ཚོང་རྩི་རིམ་པ་བཞིན་བརྒྱུད་དེ་ཐོན་སྐྱེད་བྱས་པའི་གྲུབ་འབྲས་ཤིག་ཡིན། གཏེར་ཁ་ས་ས་བརྟེན་བཟུང་ཡོད་པས་
ང་ཚོས་གང་བྱུང་གིས་སློབ་སློབ་བྱེད་མི་འོས། བོད་ཀྱི་བཙན་པོ་རིམ་བྱོན་བརྒྱུད་དེ་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་གི་བར་དུ་བོད་ཀྱིས་
རང་བྱུང་ཁོར་ཕུག་ལ་གཞོན་ཚབས་ཆེ་བའི་གཏེར་ཁ་བསློབ་འདོན་བྱས་མེད་པ་དང་དགའ་ལྷན་གྱི་ས་ཡི་བརྟེན་དང་རི་ཡི་
དབྱིབས་ལ་བརྟེན་གྲང་དེས། བཙན་པོ་རིམ་བྱོན་དང་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་གི་སྐབས་སུ་འདྲ་གཏེར་ཁ་བསློབ་འདོན་གྱི་ལག་རྩལ་
དང་རིག་རྩལ་མེད་པ་མིན་ཏེ། བོད་ཀྱི་མཛངས་མི་དང་པོ་བཙན་པོ་རྩ་ལས་སྤྲོད་ཀྱིས་སྐབས་དེ་དུས་ནས་གཏེར་རྩི་བཞུས་ནས་
གསལ་དདུལ་ཟངས་ལྷགས་བཙོ་སྤྲོད་བྱས་ཡོད་པས་མཚོན་ལུས་ལ། རྒྱལ་དབང་ལྷ་བའི་སྐབས་སུ་རི་རྒྱ་སྤྲོད་རྒྱ་བསྐྱེད་པའི་
རྒྱུ་ཁྲིམས་སོགས་ཀྱི་ལྷན་ལྷན་གྲང་ཤེས་སྤོམ།

སྤྱིར་བཏང་ནས་བོད་ཀྱི་ལྷུ་དྲུ་གཏེར་ཁ་རིགས་བརྒྱ་ཕྱག་ཡོད་པ་ཤིས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། གསོག་ཚད་དང་སྤྲོད་
ཚད་སོགས་འཛམ་གླིང་ཐོག་གི་ཨང་དང་པོར་སྤྲོད་པ་ཀོ་ལྷགས་(chromite)ཚ་ལ་དཀར་པོ།(borax) ལྷུ་ལྷུ་
(Uranium) སོགས་རང་བྱུང་གི་ཐོན་ཁུངས་ནས་བཙན་པོ་དང་བཞུས་པའི་རིན་ཐང་སྤྲོད་མེད་པའི་ཁྲངས་སྤྲོད་
(Petrol)འེ་སེལ་སྤྲོད། (Diesel)སྤྲོད།(Magnesium)ལིས་(Lithium)སོགས་ཡོད་མོད། ཡིན་ནའང་བོད་མི་རང་གི་ཁོར་ཕུག་
ཉམས་རྒྱུད་ལ་བསམ་ཤིས་བྱས་ཏེ་བསློབ་འདོན་ཚབས་ཆེན་དང་ཚོང་བཀལ་བྱས་མེད་མོད། འོན་ཏང་། རྒྱ་ནག་བོད་ལ་སྤྲོད་པ་
པ་ནས་བཟུང་རང་བྱུང་གི་གཏེར་ཁ་བསློབ་འདོན་ཚད་ལས་བཀལ་བ་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་ཡིན་ཏེ། གཏེར་དངོས་དཀོན་
གས་ཀོ་ལྷགས་གཅིག་པོར་ཆ་བཞག་ན། རྒྱ་དམར་དདུས་གཞུང་གིས་ནག་རྒྱ་ས་ཁུལ་དུ་ཡོད་པའི་ཤར་རྒྱུ་ཀོ་ལྷགས་སྤྲོད་
འདོན་རྩ་ཁག་ཟེར་བར་བཅིངས་འགྲུབ་རྟེན་ཅན་གྱི་ཟོང་འདྲེན་ཁྲངས་འཁོར་བརྒྱ་དང་ལྷ་བརྟེན་ལྷག་ཐང་ཀར་གསོལ་རས་
གནང་ཡོད་ལ། ལོ་རབས་དྲུག་ཅུ་པའི་ནང་གཅིག་པོར་ཀོ་ལྷགས་ཏུན་སྤྲོད་ཁྲི་ཉིས་སྟོང་ལྷག་རྒྱ་ནང་དུ་རྒྱ་འདྲེན་བྱས་²² ཡོད་པ་
དང་། སྤྱི་ལོ་ཆིག་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་བརྒྱུད་ཅུ་གྲུ་གསུམ་ལོའི་ལོ་མཇུག་བར་མ་བཙོས་རྩི་སྤྲོད་ཏུན་²³ 397,000,000 ལྷག་
ཏུན་²⁴ 1,000,000 འེ་སེལ་སྤྲོད་ཏུན་(7,240,000བཙན་གྱི་ཐོན་འབབ་རྒྱ་སྤོར་དུར་ལྷུར་བརྟེན་གཅིག་དང་ཆོག་དྲུག་ལྷག་སྤྲོད་འདོན་
བྱས་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་གཅིག་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་བརྒྱུན་ཅུ་ལོ་གཅིག་པོར་ཡང་མ་བཙོས་རྩི་སྤྲོད་ཏུན་[ton]397,000,000ལྷག་
བསློབ་པ་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་སྤོར་བྱེད་པ་གཅིག་དང་ས་ཡ་དྲུག་བརྒྱུན་འབྲུམ་དྲུག་ཁྲི་ལྷ་སྟོང་ལྷག་གི་ཁེ་ཕན་སྤུལ་ཡོད།²⁴

²² བོད་སྤོངས་ཚན་རིག་ལག་རྩལ་ཚགས་པར། 1997ལོའི་ཟླ་བརྒྱུད་པའི་ཚོས་གཅིག་ཉེན་གྱི་པར་དོས་གཉིས་པ།
²³ མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་གནས་ཚུལ། P.821-824
²⁴ མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་སྤྱི་བཤམས། P.84

དེ་མ་ཡིན་པའི་ལ་དང་ཉི་མོ་གསེར་དང་ཟངས་སོགས་ལས་སྐྱབ་པའི་ཚ་འདམ་གཤོང་སའི་གཤམ་ལྷགས་ལེ་བོའི་རི་ཞོལ་བར་
དུ་སྐྱེ་ལེ་བཅུ་ལྟ་ཡོད་པའི་སྐྱགས་ལམ་ཞིག་རྒྱ་གཞུང་གིས་གསེར་དུ་བཟོས་ཤིང་། ༡༩༧༤་ལོའི་ཟླ་བདུན་པར་རི་བོ་དེའི་ལ་
དང་ཉི་མོའི་གཏེར་ཁ་སྟོན་འདོན་བྱས་ཏེ་རྒྱ་ནག་གི་“དུག་བཞིའི་འཆར་གཞི”ཟེར་བའི་གསལ་སྤྱོད་བཞུགས་པའོ། གཞི་རྒྱ་ཆེན་པོས་
བོད་ཀྱི་ལ་དང་ཉི་མོ་སྟོན་འདོན་བྱས་ནས་ལོ་རེར་ཆ་སྟོང་མས་ལ་ཉེ་དུམ་སྲུང་བྱས་ཏེ་དང་། ཉི་མོ་དུམ་བཞི་བྱི་དེ་བཞིན་གསེར་དང་
དུལ་དཀར། དེ་མེན་གཞན་གྱི་གཏེར་རྩིས་དཀོན་རྫོང་གིས་ཀྱང་ཐོན་བཞིན་པ་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྟོན་འདོན་དཔོན་འདོན་བྱེད་
བཞིན་མཆོས། འདི་ཙམ་གྱིས་བོད་ལུ་ལྷི་གཏེར་ཁ་སྟོན་མི་སྲིད་མོད། འདི་ཙམ་གྱིས་ག་ནས་ཚད་དེ་ཡེ་ནས་མི་ཚད་པར་
མདོ་སྐྱོད་གྱི་ཚ་འདམ་གཤོང་སའི་རྩ་ལུང་སྟོན་འདོན་གྱི་ཚད་གཞི་ལོ་རེར་དུམ་འབྲུམ་བཅུ་ལྟ་དང་། ཡོང་
འབབ་རྒྱུ་བ་རྒྱ་སྐྱོར་ས་ལ་གསུམ་སྟོན་རྒྱ་གཞུང་ལ་ལུལ་འདུག་པ་དང་།

གཞན་“ཚ་ཡི་འཇིག་འཇིག་རྟེན”དུ་གྲགས་པའི་ཚ་འདམ་གཤོང་ནས་སྐྱེ་ལོ་ ༡༩༥༠་ནས་༡༩༥༢་བར་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་མ་
བཟོས་ཚུ་དུམ་༥༥༠༠༠༠་ལྟ་དང་། ཡོང་འབབ་རྒྱུ་བ་སྐྱོར་བྱེད་པ་གཅིག་དང་ས་ལ་བཞི་བདུན་འབྲུམ་བདུན་བྱི་སྟོན་
ལས་སྐྱོར་དུང་ཕུར་གཉེས་དང་བྱེད་པ་བཞི་སྟོན་རྒྱ་གཞུང་ལ་ལུལ། གངས་ཀ་དེ་རྒྱ་གཞུང་གིས་ཐོག་མར་ཚ་སྟོན་འདོན་བྱེད་
སྐབས་ཀྱི་འཇིགས་སྐྱོན་མ་དུལ་གྱི་ལུ་ཉེ་ལྷག་རེད།

རང་ཉིད་ས་གནས་ས་ཐོག་རང་དུ་བྱིན་ཏེ་རང་ཉིད་ཀྱི་མཐོང་ཐོས་དངོས་ནས་བཤད་ཀྱང་། ཡ་མཚན་ཞིང་ཉ་ལས་སྲིད་དེ། ལྷོ་
ལོ་ཉེས་སྟོང་གསུམ་བཞིའི་བར་ལ་བོད་སྐྱོང་གྱི་བཙན་པོ་སྲོང་བཙན་འབྲུངས་ལུ་བརྒྱུད་དེ་ཡར་བྱིན་ཆོ། རྩ་རི་མཐོན་པོ་
དང་རྩ་རྒྱ་དུངས་མོ་ཤིན་དུ་མོད་པོ་ཡོད། དེ་སྐབས་ཟླ་དུག་པའམ་བདུན་པ་གཉེས་ཀྱི་གང་རུང་ཞིག་ཡིན་ཚོད་ཡོད།

སྟོན་རང་ལ་ཆར་བ་འབབ་གྱིན་ཡོད་རབས་ཐོས་རུང་ས་གནས་དེ་ཅུ་ཁ་བ་འབབ་བཞིན་འདུག་མཚམས་མཚམས་མའི་འབྲུང་
ཆུ་སྟེ་ཆུ་མིག་དག་དར་དང་ཁ་བས་གཡོགས་པར་བརྟེན་ལས་མི་ཚོས་ཁ་བ་བཞུས་ཏེ་ཆུ་འབྲུང་བ་ལས་འབྲུང་ཆུ་རྟེན་ཐབས་མི་
འདུག་ས་གནས་དེ་ལོ་གཏེར་ཁ་སྟོན་འདོན་གྱི་ས་ཚོགས་ཤིག་རེད། སྟོན་འདོན་གཞི་རྒྱ་ཆེན་པོ་རེད་ལ་དེ་བཞིན་དུ་ལས་མི་
(བོད་རང་སྐྱོང་སྐྱོངས་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་པ)ཚོར་དམིགས་པའི་སྐྱོན་ཁང་དང་། ཟ་མ་སོགས་ཆ་རྒྱུན་ལག་ཤོས་གོ་སྐྱོག་བྱས་འདུག་
ས་གནས་རང་གི་བོད་མི་མང་པོ་འདུག་ལ་མདོ་སྐྱོང་སྟོན་ཀྱི་གསེར་ལུ་སྐྱོར་ཞིག་ཀྱང་འདུག་སྐབས་དེ་དུས་ཀྱི་ས་ཆའི་མིང་
དང་འགོ་འཇིག་སོགས་ཀྱི་མིང་དུན་པ་མི་སོས་རུང་། རྒྱ་རིགས་མང་ཤོས་ཟེ་འབྲོན་སྟོན་ཀྱི་ཡིན་པ་སྐྱོང་གདངས་ཀྱིས་དོས་ཟེན་
ཀྱི་འདུག་གནད་དོན་གཞན་ཞིག་ལོ་ས་གནས་ཀྱི་ལས་མི་ཚོར་ཉེན་སྲུང་རྒྱ་སྐྱོར་ཉེར་ལུ་ལས་མི་འདུག་ལ་ཟ་མ་རང་ཉིད་སྐྱོར་
ནས་ག་སྐྱོག་བྱ་དགོས་ཀྱི་འདུག་དང་དང་འདྲ་བར་མདོ་སྐྱོང་ནས་སྐྱོར་སར་བོས་ཏེ་ཡོང་བའི་ན་གཞིན་མང་པོ་ཡོད་པ་དང་། རིམ་
གྱིས་ལག་དུལ་དག་རྩིས་རྩིས་གང་འགོ་གང་འདུག་གཏེན་ཞེས་མི་སྐྱབ་པའི་མདོ་སྐྱོང་སྟོན་ཀྱི་གསེར་ལུ་དག་ལ་ཉེན་སྲུང་
མ་ཡིན་པར་“མང་ལས་མང་ཐོབ་དང་། མ་ལས་ན་མི་ཐོབ” པའི་རིགས་རེད། (ཞོགས་སྤུ་ལངས་དང་དགོང་བྱེ་ཉམས་བྱས་ཚོ་རྒྱ་
སྐྱོར་བརྒྱ་སྟོན་ལོན་ཙམ་ཡིན།)

གཞན་རྒྱ་བོད་གཉེས་ཀྱི་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་སྐྱོང་མི་འདྲ་སྟེ་རྒྱ་རིགས་ལས་ཀ་རྒྱུང་ཙམ་ལས་མཁན་(小工)ཡིན་རུང་ཉེན་

²⁵ མཚོ་རྒྱལ་ལུ་ལྷི་བཤད། P.81
²⁶ མཚོ་རྒྱལ་ལྷི་བཤད། P.89-91

ང་ཚོ་སྟེ་བོད་མི་ཚོ་རང་གི་ཡུལ་དང་། རང་གི་བྱ་རབས་ཚ་རྒྱུད་ལ་གཅེས་ཤེས་མཁན་ཞིག་ཡིན་ཚེ། ས་གནས་ས་ཐོག་ཏུ་བསྐྱེད་
དེ་གཏུགས་བཤེར་བྱེད་པ་དེས་ཕན་དང་ལུས་པ་མི་ཐོན་ཚེ་རིམ་བཞིན་གོང་རིམ་ལ་གཏུགས་བཤེར་བྱེད་པ། དེས་ཀྱང་ཕན་
ལུས་མེད་ཚེ། རྩ་ཚོགས་ཁག་དང་གསར་ལམ་ཁག་ལ་དོ་སྲོད་བྱེད་པ་སོགས་ལས་འགུལ་སྤེལ་གངས་དང་སྤེལ་སྤངས་མང་པོ་
ཡོད་པ་རེད། ཡིན་ནའང་བོད་མི་ཁག་ཅིག་གིས་ “གཞུང་གི་དོ་རྒྱུར་ཡོད་གི་མ་རེད། དེ་ལས་བཞག་ན་ཡག་གུ་རེད” ཅེས་སྟུག་
སྐད་འདྲ་ཞིག་རྒྱག་གི་རེད། དེ་ནི་ལོ་རྒྱུ་བཤེར་བཤེད་ཀྱི་ཚུལ་གྱི་ཚེད་དུ་རང་སྟོན་ཀྱང་འདྲོར་
སྤོང་མདོག་སྟོན་བཞི་རེད། དེས་ན་མ་འོངས་པའི་རང་གི་ནང་མི་གཉེན་འབྲེལ་ཚོའི་ཚེད་དུ་ཅིའི་ཕྱིར་ཁོར་ཕུག་ལ་སྤྱད་སྟོབ་བྱ་
མ་སྤོང་བ་རེད། ཅིའི་ཕྱིར་ཁོར་ཕུག་གི་བདག་དབང་ཚོད་ལེན་མ་ལུས་པ་རེད། མི་རིགས་གཞན་པས་རང་ཁོར་ཕུག་དང་རང་
གི་བྱ་རབས་ཚ་རྒྱུད་དག་གི་ཚེད་དུ་ཚོགས་པ་དང་ཚོགས་པ་བྱས་ཏེ་སྐད་འབོད་དང་དོ་རྒྱུ་གི་ལས་འགུལ་རབ་དང་རིམ་པ་
མང་པོ་སྤེལ་བ་འདྲིས་ང་ཚོ་མི་རིགས་འདི་ལ་ཤར་ཤུགས་ཅི་ཡང་མ་ཐེབས་པར་ལུས་འདུག་པ་འདི་ནི་སྟོ་ཞིང་སྟོ་ཡང་།

བཞི་བ། ཤིང་ནགས་གཅོད་འབྲེག་དང་ས་བརྒྱད་ཉམས་རྒྱུ།

མདོ་དབྱུང་མཐོ་སྐང་ནི་གངས་ཀྱི་ཕ་ཡུལ་གཅིག་ཏུ་ཡིན་པས་ག་ནས་ཚད་དེ་སྤང་སྤྱོད་དང་ནགས་ཚལ་རྒྱ་བོ་སོགས་ཀྱི་
འབྲུང་ཁུངས་ཀྱང་ཡིན་ཏེ་ལོ་རབས་ལྔ་བརྒྱ་བའི་འགོ་ཚམས་ལ་བོད་ཡོངས་སུ་ནགས་ཚལ་གྱི་རྒྱ་ཁྲོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ཉེས་འབྲུམ་
ལྔ་ཁྲི་ཙམ་ཡོད་ལ། གཞན་རྒྱ་ནག་བོད་ལ་མ་ཡོང་བའི་སྤོན་བོད་ཀྱི་གདོད་མའི་ནགས་ཚལ་གྱི་རྒྱ་ཁྲོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ཉེས་
འབྲུམ་ཉེས་ཁྲི་གཅིག་སྟོང་བརྒྱད་བརྒྱ་ཡོད་མོད།²⁸ ཡིན་ནའང་ལོ་རབས་ལྔ་བརྒྱ་ནས་བརྒྱུད་ཅུའི་བར་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁྲོན་
ཡོངས་ལ་ཁྲོན་བསྐྱོན་ནགས་ལས་ཁང་བདུན་བརྒྱ་ལྷག་བརྒྱུ་ཏེ་བོད་ཀྱི་ནགས་ཚལ་ལ་གཏོར་སྐྱོན་ཚབས་ཚེན་བཏང་
ཡོད།²⁹

དེ་བཞིན་དུ་གོང་གི་ལོ་རབས་ལྔ་བརྒྱ་བའི་འགོ་ཚམས་ལ་བོད་ཡོངས་སུ་ནགས་ཚལ་གྱི་རྒྱ་ཁྲོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ཉེས་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་
ཙམ་ཡོད་པ་དེ་ལོ་རྒྱུ་ཅུའི་རྗེས་སུ་བོད་ཡོངས་ཀྱི་ནགས་ཚལ་སྤྱིའི་རྒྱ་ཁྲོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་གཅིག་འབྲུམ་བཞི་ཁྲི་སྟོང་
བདུན་བརྒྱ་དགུ་བརྒྱ་གོ་དུག་ཙམ་ལས་མེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ ༡༩༤༩ ལོའི་སྤོན་ལ་བོད་ཀྱི་ཤིང་ཆ་གསོག་ཚད་ནི་སྟེ་རར་
རྒྱ་དབང་གྲུ་བཞི་མ་ཐེར་འབྲུམ་གསུམ་དང་དུང་ལྷུར་སྟུག་ཡིན་པ་དེའང་ལོ་རབས་བདུན་ཅུ་བའི་དཀྱིལ་ཙམ་ལ་ཤིང་ཆ་རྒྱ་
དབང་གྲུ་བཞི་མ་ཐེར་འབྲུམ་གཉེས་དང་དུང་ལྷུར་ལྔ་ཙམ་ལས་མེད་པར་གྱུར་འདུག།

བོད་དུ་ལས་ནགས་ལས་ཁང་འཛུགས་སྐྱབས་ཀྱི་རིམ་པ་དེའང་ཐོག་མར་རོགས་རམས་ལ་ཁ་གཡུར་ཏེ་མཐའ་མར་ནགས་རྫོང་
མཚུགས་པོ་ཡོད་པའི་ནགས་ཚལ་གྱི་རི་བོ་དག་རྗེན་པར་བཏང་རྗེས་བྱུང་འགྲོ། དཔེར་ན། རང་སྐྱོང་སྤྱོད་ཞིང་འབྲེག་ལས་

²⁸ བོད་དུ་ལས་བསྐྱར་བྱས་པའི་རྒྱ་དམར་གྱི་མིང་རྒྱུ་དང་བྱ་ཐབས། བོད་གཞུང་ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས་ནས་དབར་བསྐྱར་འབྲེམས་སྤེལ་ཞུས།
²⁹ བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་གནས་བབ་ལ་ཐོག་མར་དབྱེད་པ་གཟུར་གནས་དབྱེས་པའི་འབེལ་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྤྱང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། 1995 P 22
³⁰ བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་གནས་བབ་ལ་ཐོག་མར་དབྱེད་པ་གཟུར་གནས་དབྱེས་པའི་འབེལ་གཏམ། བོད་གཞུང་བདེ་སྤྱང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། 1995 P23

བརྒྱ་ཆ་བདུན་ཅུ་ལྷག་⁴⁴ ཟེན་ཡོད་པ་བཅས་མདོར་ཅམ་ཡིན། རྫོང་བཟང་ལྷན་འགྲུབ་ཟེར་བ་ཞིག་གིས་“མདོ་དབྱས་མཐོ་གཞོན་གྱི་སྐྱེ་ཁམས་དང་ཁོར་ཕུག་འཕེལ་རྒྱས་”ཞེས་པའི་ཚོམ་ཡིག་ནང་དུའང་འདི་ལྟར་བཞག་དུག་སྟེ་“མདོ་དབྱས་མཐོ་གཞོན་གྱི་ཚུའི་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་བསྐྱོན་ལྡངས་ལ་མི་རྒྱ་དཔངས་ཀྱི་བཞི་མ་དུང་ཕྱུར་༥༤༦.༣.༤ ཡོད་ལ། དེ་ལས་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་མོའི་རྒྱ་རྒྱུད་དུ་ལྷུར་པའི་རྒྱ་སྐྱེ་རྒྱ་དཔངས་ཀྱི་བཞི་མ་དུང་ཕྱུར་༥༥.༤ ཡོད། ཉིན་རུ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་མོའི་རྒྱ་རྒྱུད་དུ་ལྷུར་པའི་རྒྱ་སྐྱེ་རྒྱ་དཔངས་ཀྱི་བཞི་མ་དུང་ཕྱུར་༥༠༠.༤ ཡོད། སྐམ་ལའི་ནང་ཁྱེད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུད་དུ་ལྷུར་པའི་རྒྱ་སྐྱེ་རྒྱ་དཔངས་ཀྱི་བཞི་མ་དུང་ཕྱུར་༥༡༥ འདུག། ལོ་རེར་མདོ་དབྱས་མཐོ་གཞོན་གྱི་ནུས་ཀྱིས་ལ་བཟུར་བའི་ཚུའི་ཚད་ནི་རྒྱ་རྒྱུད་དཔངས་ཀྱི་བཞི་མ་དུང་ཕྱུར་༤༠༠༠ ལྷག་ཡིན་ཏེ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལ་བཟུར་བའི་ཚུའི་ཚད་ཀྱི་སྲིམ་ཚེད་གཉིས་ཟེན་ཡོད་པ་བཞག་དུག།

ཚོགས་ཚུགས་ཀྱི་ཚུའི་དཀའ་ངལ་རིགས་ཀྱང་མི་སྤོང་ཐབས་མེད་ཡིན་ཏེ། མ་ཚུའི་རྫོང་ཁོངས་ཀྱི་རྒྱ་མིག་རྫོང་ལྷག་སྐམ་པར་ལྷུར་ལ། མ་ཚུར་འབབ་པའི་རྒྱ་ལག་གལ་ཆེན་༥.༥ ཡོད་པ་ལས་ ༡༡ བསྐྱམས་ཟེན། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་ལོ་རབས་དགུ་བཅུ་པ་ནས་བཟུང་། མ་ཚུར་རྫོང་ཁོངས་སུ་མ་ཚུའི་རྒྱ་ལག་གི་ཁ་སྐྱོན་གྱི་རྒྱ་ཚུ་༥.༣%འེ་ཉུང་དུ་བྱིན་ཅིང་། ལྷོ་ལོ་ ༡༩༧༧ལོར་མ་ཚུའི་འབབ་རྒྱ་ཚད་ཐེངས་ ༣༡ ལ་བྱུང་ཞིང་། དེའི་དུས་ཡུག་རིང་ཉེན་གངས་ ༥.༥འེང་བས། མ་ཚུའི་བར་སྐད་རྒྱུད་ཀྱི་འབྲུ་རིགས་ཐོན་འབབ་ཏུན་ཁྲི་ལྷག་པར་ལྷུར། ཏག་ཏག་ལ་འབྲུ་རིགས་དེ་ཅམ་གྱིས་མདོ་དབྱས་མཐོ་གཞོན་གྱི་མི་རྒྱམས་ཀྱི་འཚོ་བའི་དགོས་མཁོ་ཡོངས་སུ་སྐོང་ལུགས་སྟེ། རྒྱ་མཚོ་ནི་ལོ་དེར་བོད་རྫོངས་དང་མཚོ་སྐོན་གཉིས་ཀྱི་འབྲུ་རིགས་ཐོན་འབབ་ཡོངས་རྫོགས་བསྐྱོན་ན་ཏུན་ཁྲི་ལྷག་མི་འདུག་⁴⁵ པས་ཀྱང་ང་ཚོ་རྒྱན་དགས་རེད་མ་གཏོགས་ཞིང་སྤོང་བསྐྱོངས་ཡོད་པ་རེད།

གོང་གི་རིམ་པ་ལས་ཀྱང་ཉེན་ཁ་ཅན་གཞན་ཞིག་ནི་རྒྱ་ནག་གིས་མི་འབོར་ས་ཡ་སྲུམ་བརྒྱ་ཅམ་གྱི་འཚོ་གནས་ཉེན་གཞིར་ལྷུར་བའི་མ་ཚུ་དེ་དུས་ཆེས་ལྷུར་མཚོགས་དང་སྐམ་ཟད་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་ཅིང་། རྒྱུག་རྒྱ་འདྲི་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་གྱི་འབབ་ས་མཐུར་ལུག་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཚོ་སེར་བོར་བཟུར་རྒྱུ་གྱི་སྐྱེ་མོར་མ་འབྱུང་བའི་སྐབས་ཡང་ཡང་ཡོང་གི་ཡོད། དེ་དང་མཚུངས་པར་རང་ཉིད་རྒྱ་མཚོར་རྒྱུགས་པའི་འབྲུལ་བཟུང་གི་གནས་སྐབས་སུ། སལ་ཆེར་མི་འབོར་ས་ཡ་ལྔ་བརྒྱ་ཅམ་ཚུའི་དགོས་མཁོ་བསྐྱུན་ཡོད། གཞན་རྒྱ་ནག་གིས་འབྲི་རྒྱ་དང་ཡར་ལྷུང་གཙང་བོའི་བཟུར་རྒྱུན་རྒྱུར་ཏེ་མ་ཚུའི་ནང་འདྲན་རྒྱུའི་འཚར་གཞིས། རྒྱའི་མི་འབོར་ཆེས་མང་བོ་འཚོ་སྤོང་བྱེད་ཡུལ་དུ་བཟུར་བཞིན་པའི་མ་ཚུའི་བཟུར་རྒྱུན་རྒྱུས་པར་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པས་ཀྱང་། འབྲི་རྒྱ་དང་ཡར་ལྷུང་གཙང་བོའི་རྒྱུར་བཞིན་ཏེ་འཚོ་སྤོང་བྱེད་པའི་མི་འབོར་ས་ཡ་མང་བོའི་ཚུའི་ཐོབ་སྐྱེས་འཕྲོག་⁴⁷ དེས་པས་རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱུག་ཚུའི་འབྲེལ་མཐུད་ཚོགས་པ་སོགས་ཀྱིས་ཀྱང་སྐད་ཆ་བཤད་རན་པར་དོགས་པ་ཐེ་ཚོམ་གང་ཡང་མེད།

ཚུའི་འབྱུང་ཁུངས་ཀྱང་འཛད་མེད་རྫོགས་མེད་ཅིག་མིན་ཏེ། རྒྱ་མཚོ་བོད་ཡུལ་གྱི་གཏན་ཆགས་འབྲུག་ཤོམ་(PERMAFROST)ལ་དོད་རྒྱས་ཏེ་སོབ་ལྷགས་པའི་ཉེན་ཚབས་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་དུས་ལ་སྐྱེབས་ཡོད་པ་རེད། ཉེ་

⁴⁴ WWF China, 'Melting-glaciers-on-the-Tibet-plateau', http://www.panda.org/wwf_news/features/?108360/Melting-glaciers-on-the-Tibet-plateau
⁴⁵ ཚོ་སྐོག་དང་སྐྱེ་ཁམས། མཚོ་སྐོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། རྫོང་ཆར་ཚོམ་སྐྱེག་ཁང་གིས་བསྐྱོགས། ལྷོ་ལོ་ ༢༠༠༤
⁴⁶ Kishan shutao, Climate change and the Right to Development. Himalayan Glacial Meting and the future of Development on the Tibetan plateau, UNDP may 7, 2007
⁴⁷ བོད་མཐོ་སྐང་ཐོག་གི་གནས་གཞིས་འབྲུར་ཚོགས་ཀྱི་ལྷགས་སྟེན། ལྷོ་ལོ་ཁོར་ཕུག་སྐྱེ་ཚན་ནས་པར་འགྲེམས་ལུས། <ལོ་ཚོགས་མ་དེས། >

